

Kortademigheid grootste gebrek democratie

DOOR JOOST VAN MIERLO

Meer democratie is niet langer de vanzelfsprekende oplossing voor een land dat een hogere economische groei nastreeft. Die hebben democratische landen vooral aan zichzelf te danken.

Dat is de boodschap van de in Zambia geboren econoom Dambisa Moyo in haar nieuwe boek *Edge of Chaos*. Tijdens een lezing aan de London School of Economics lichtte Moyo, voormalig medewerkster van Goldman Sachs en nu onder andere commissaris bij de Britse bank Barclays, haar zorgen toe.

Democratie is volgens Moyo een prachtig ideaal. Ze herinnert zich haar jeugd in Zambia, een van de armste landen ter wereld, waar de waarde van democratie alle schoolkinderen werd ingepeperd. Het was de enige manier om economische groei te bereiken, zo kreeg de jonge slimme leergierige tiener te horen.

Tegenwoordig is de situatie totaal anders. China heeft een antwoord gevonden om economische groei te bereiken zonder dat er veel concessies zijn gedaan aan het autocratische beleid van de communistische elite. Dat is niet ongemerkt gebleven. Volgens het World Economic Forum denkt een meerderheid van de wereldbevolking dat een autoritair regime heilzamer is dan een democratie.

Het probleem wordt volgens Moyo voor het belangrijkste deel veroorzaakt door het matige functioneren van de democratie in Westerse landen. Moyo woont tegenwoordig in de Verenigde Staten. Ze is ontsteld over de geringe hoeveelheid Amerikanen die überhaupt de moeite neemt om te gaan stemmen. Zelfs bij presidentsverkiezingen ligt dat percentage op nauwelijks 50%. Voor armere Amerikanen, degenen die jaarlijks minder dan 30.000 dollar verdienen, is de participatiegraad niet meer dan 30%. Dat heeft volgens Moyo niets meer te maken met het adagium 'één mens, één stem'.

Een ander probleem is dat de macht van geld tegenwoordig een grotere rol speelt. Moyo refereert opnieuw aan de Verenigde Staten. Het bedrag dat besteed wordt aan presidentscampagnes is het afgelopen decennium verdubbeld naar 2 miljard dollar. Er is geen sprake van een enigszins gelijke verdeling van de bijdrages. Moyo citeert een onderzoek waaruit blijkt dat de helft van de bijdrages door welgeteld 158 families is gedaan.

Dat is niet het enige geld dat wordt gebruikt om politieke beslissingen te beïnvloeden. Het bedrag dat wordt uitgegeven voor politiek gelobby is sinds 2000 gestegen van 1 miljard dollar naar 3 miljard dollar.

Het zijn dit soort ontwikkelingen die ervoor hebben gezorgd dat de Verenigde Staten deze dagen gezien worden als een 'flawed democracy'. Het is een land waar de regering steeds vaker gebruikmaakt van haar vermogen om wetten uit te verordenen zonder inspraak van het parlement. Dat geldt niet alleen voor de huidige president Donald Trump. Het aantal executive orders neemt al toe sinds Bill Clinton president was.

Dat is voor een belangrijk deel het gevolg van de patstelling die is ontstaan tussen de Republikeinen en de Democraten. De Founding Fathers, de grondleggers van de Amerikaanse democratie, zouden volgens Moyo versteddeld staan over de felheid van de meningsverschillen tussen de twee partijen. Ze dachten een systeem te hebben geschapen waarbij de macht op diverse manieren wordt getoetst maar zouden gruwen van de huidige controverses. In ieder geval in de ogen van Moyo. Het rechterlijk apparaat is wellicht het meest controversieel. Volgens grote groepen minderheden bestaan er twee rechtssystemen in de Verenigde Staten: een voor rijke blanke Amerikanen en een voor armere minderheidsgroepen. Dat is extra zorgelijk als je weet dat deze minderheidsgroepen tegen het jaar 2050 meer dan de helft van de Amerikaanse bevolking zullen uitmaken.

Het zorgt al met al voor een breed gedeeld gevoel van onbehagen. In de Verenigde Staten denkt 80% van de bevolking dat de Amerikaanse overheid over het algemeen genomen verkeerde beslissingen neemt. In een dergelijke situatie waarin er wantrouwen is ten aanzien van beslissingen van de democratisch gekozen overheid, is de overstap naar een autocratie niet ver weg, vreest Moyo.

De democratische landen zijn in een patstelling terechtgekomen, waarbij democratische regeringen vervallen in een vorm van populisme waarbij slechts rekening wordt

gehouden met de nukken van een relatief klein deel van de bevolking, dat met haar standpunten rond onderwerpen die op een bepaald moment relevant zijn de politieke richting bepaalt. Dat geldt volgens Moyo voor Italië, maar is ook een mogelijk toekomstscenario voor veel andere landen.

Een nauwelijks aantrekkelijker alternatief is dat de democratie verwordt tot een soort plutocratie waarbij een kleine, maar oppermachtige groep het beleid bepaalt. Als er geen maatregelen worden genomen om dit te voorkomen, dreigt de wereld richting dit soort extremen op te schuiven.

Het belangrijkste probleem is dat de kortademigheid van het democratisch proces haaks staat op de uitdagingen die de wereldeconomie de komende decennia te wachten staan. Moyo citeert wat dit betreft met instemming de woorden van Europese Commissie-president Jean-Claude Juncker. Deze heeft klaarblijkelijk gezegd dat 'politici allemaal weten wat er gedaan moet worden; ze weten alleen niet hoe ze moeten worden herkozen op het moment dat ze het gewenste beleid uitvoeren'.

De uitdagingen die landen te wachten staan, zijn evident in de ogen van Moyo. De belangrijkste uitdaging ligt in haar ogen bij de gevolgen van automatisering en robotisering. In de meeste staten in de VS, welgeteld in 40 van de 50 continentale staten, is 80% van de jongere bevolking werkzaam in de vervoerssector. Hetzij als koerier, hetzij als taxichauffeur, hetzij als vrachtwagenchauffeur. Met de ontwikkeling van zelfrijdende auto's dreigt deze sector dezelfde ontwikkeling tegemoet te zien als de landbouw. Daar was in 1900 nog 60% van de Amerikaanse bevolking werkzaam, nu is dat nog slechts 2%.

In het verleden kon de overtollige landbouwmedewerker worden opgevangen door de ontwikkelende industrie en daarna door de snelle groei van de dienstensector. Het is volgens Moyo volstrekt onduidelijk hoe dit nu moet worden opgevangen. Politici zijn in ieder geval niet bezig om de antwoorden te vinden die noodzakelijk zijn. Ze hebben het te druk met het oplossen van de problemen van huidige generaties, in plaats van dat ze zich zorgen maken over toekomstige generaties.

Een ander probleem is de toenemende ongelijkheid. Moyo wijst opnieuw naar de Verenigde Staten, maar het probleem is niet anders in Europa, stelt ze. Moyo citeert een onderzoek van Oxfam waaruit blijkt dat de rijkste acht mannen in de wereld – allemaal mannen, zegt ze veelbetekenend – vermogender zijn dan de armste helft van de wereldbevolking. Een onhoudbare situatie, aldus Moyo. Sociale mobiliteit is iets dat tot het verleden lijkt te behoren. De oplossingen van linkse partijen en rechtse partijen hebben niet gewerkt. Dat geldt zowel voor het heffen van meer belastingen en de herverdeling via de overheid waarvoor sociaaldemocratische partijen opteerden, als voor de belastingverlagingen en de hoop op het 'trickle

down-effect' – eerst profiteren de rijken, maar door hun extra uitgaven geleidelijk iedereen – waarvoor meer conservatieve partijen opteerden. Beide benaderingen hebben volgens Moyo niet weten te voorkomen dat de ongelijkheid toeneemt.

Het is een situatie die, historisch gezien, tot sociale onrust zal leiden. Het is op dit moment onmogelijk te zeggen of dit zich zal uiten in de vorm van nieuwe oorlogen op grote schaal of zal leiden tot nieuwe revoluties.

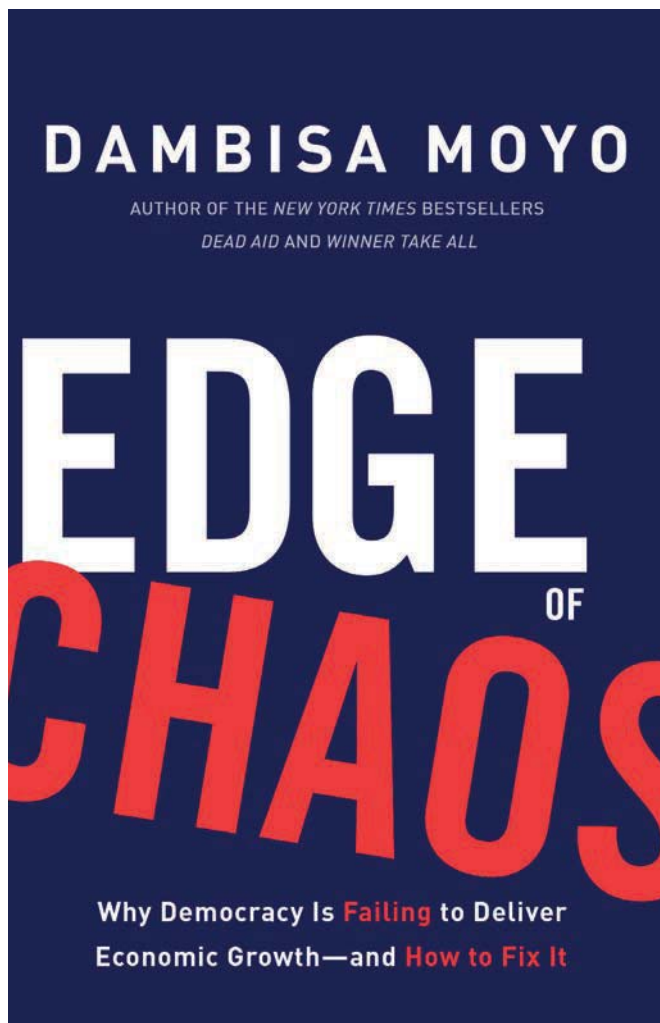
Dat is extra urgent gezien de nog altijd sterk stijgende wereldbevolking. In de afgelopen 80 jaar is de wereldbevolking gegroeid van 3 miljard mensen naar 7,5 miljard mensen. In de komende 80 jaar staat de wereld een vergelijkbare groei te wachten. De wereldbevolking zal tot 2100 stijgen naar een niveau van 11 miljard mensen, om daarna geleidelijk af te nemen.

Foto: [CC BY-SA 2.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0)], via Wikimedia Commons

CV

- 1969 Geboren in Lusaka, Zambia
- 1991 Bachelor Chemie, American University, Washington
- 1993 werkzaam bij Wereldbank
- 1997 Master Public Administration Harvard
- 2001 werkzaam bij Goldman Sachs (tot 2008)
- 2002 promotie Economics Oxford University
- 2009 boek: Dead Aid
- 2011 boek: How the West was Lost
- 2013 Hayek Lifetime Achievement Award
- 2018 commissaris bij onder andere Barclays en Chevron
- 2018 boek: Edge of Chaos

Het is niet alleen een probleem dat met kwantiteit heeft te maken. De 'kwaliteit' van de bevolking neemt ook af. In ieder geval in de Verenigde Staten. Voor het eerst in de moderne geschiedenis van het land is de huidige generatie minder goed opgeleid dan de vorige generatie. Het is volgens Moyo een direct gevolg van de gebrekkige investeringen in onderwijs. Dit raakt vooral minderheidsgroepen als zwarte Amerikanen en kinderen met een Latijns-Amerikaanse achtergrond. En dat zijn juist de bevolkingsgroepen die binnen enkele decennia de meerderheid van de bevolking zullen uitmaken. Moyo vreest dat de teloorgang van het traditionele onderwijs ervoor zal zorgen dat de Verenigde Staten vanaf 2050 in een permanente recessie terecht zal komen.

Er zijn oplossingen mogelijk, maar dat betekent wel dat het democratisch proces onder de loep moet worden genomen. Huidige generaties politici zijn voortdurend bezig om kiezers, waarmee Moyo vooral doelt op de groep van mensen die de moeite neemt om daadwerkelijk te stemmen, te overtuigen of te verleiden op hen te stemmen. De belangen van toekomstige generaties kiezers spelen daarin geen rol.

Moyo stelt een aantal maatregelen voor ter verbetering van het democratisch proces. Deze zijn bijna stuk voor stuk controversieel, realiseert Moyo zich, maar ze worden tegelijkertijd in sommige landen met succes in de praktijk gebracht.

Zo moeten politici in haar ogen een hoger salaris krijgen. Dit moet bij voorkeur gaan in de vorm van bonussen, waarbij ministers beloofd worden voor de meetbare successen van hun beleid. Daarbij kan het gaan om verbeteringen op het gebied van gezondheidszorg of onderwijs. De voorwaarden moeten streng zijn. Als blijkt dat cijfers gemanipuleerd zijn moet de bonus worden terugbetaald. En met het hogere salaris moet er een verbod komen op de overgang van ministers naar bedrijven die ze in hun ambtstermijn hebben bevoordeeld. Dit is de praktijk in Singapore, aldus Moyo.

De verkiezingscyclus moet ook worden verlengd. Leden van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden worden om de twee jaar herkozen. Ze hebben volgens Moyo nooit tijd om na te denken over langetermijnbeleid. In Brazilië is de ambtstermijn negen jaar. Dat past al veel beter bij de gemiddelde economische cyclus van zes jaar. Politici hoeven zich geen zorgen te maken over herverkiezingen, zegt Moyo met een knipoog naar Juncker; ze mogen niet worden herkozen.

Het meest controversiële voorstel van Moyo is om bepaalde kiezers meer invloed te geven dan andere. Dit is vooral van belang bij referenda. Als er over gezondheidszorg gestemd moet worden krijgen dokters en verplegers meer invloed. Bij onderwijs geldt dat voor docenten. Daar wordt volgens Moyo mee geëxperimenteerd in Canada en Zwitserland.

Mensen met meer levenservaring zouden eventueel meer stemrecht kunnen krijgen, suggereert Moyo. Het voorstel kan op weinig bijval rekenen bij haar jonge LSE-gehoor. Moyo is op die reactie voorbereid. Ze oppert dat jongeren wellicht meer stemrecht moeten krijgen ten aanzien van beslissingen die gevolgen hebben voor de langere termijn. Dat klinkt duidelijk aantrekkelijker. «

Het zijn stuk voor stuk geen ultieme oplossingen, maar het is noodzakelijk om over alternatieven na te denken en te discussiëren, claimt Moyo.

Hogere beloning politici wenselijk.

Ambtstermijn politici moet worden verlengd.

Overgang publieke sector naar private sector bemoeilijken.